

Maa- ja metsätalousministeriö
Suomen CAP-suunnitelman 2023–2027 seurantakomitea

PÖYTÄKIRJA
VN/9941/2022

SUOMEN CAP-SUUNNITELMAN 2023–2027 SEURANTAKOMITEAN 5. KOKOUS

Aika 11.6.2024 klo 10:00–14:30
Paikka Satama Areena, Kotka

Läsnäolijat:

Minna-Mari Kaila/maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
Taina Vesanto/maa- ja metsätalousministeriö, varapuheenjohtaja
Timo Halonen/ maa- ja metsätalousministeriö
Tiina Malm/maa- ja metsätalousministeriö
Anna-Leena Miettinen/maa- ja metsätalousministeriö
Riikka Knaapi/maa- ja metsätalousministeriö (valtakirjalla)
Mirja Kiviranta/maa- ja metsätalousministeriö
Sanna Sihvola/maa- ja metsätalousministeriö

Harri Ahlgren/ työ- ja elinkeinoministeriö
Eija Hagelberg/ympäristöministeriö
Hannele Sankari/ Ruokavirasto
Pekka Knuutinen/ Kainuun ELY-keskus
Petri Knaapinen/ Uudenmaan ELY-keskus
Timo Tanskanen/ Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Satu Mäkelä/ Kaakkois-Suomen ELY-keskus (valtakirjalla)
Pertti Iivanainen/ Pohjois-Karjalan YTA-alue
Annukka Mäkinen/ Suomen Kuntaliitto (valtakirjalla)

Juha Lappalainen/ Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
Mats Nylund/ Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.
Susann Rännäri/ Luomuliitto
Jari Huovinen/ Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Meira-Pia Lohiluoma/ Österbottens Svenska Lantbrukssällskap
Heli Walls/ Suomen Kylät ry
Tomi Alakoski/ Suomen 4H-liitto
Eeva Loikkanen /maa- ja metsätalousministeriö
Mika Survonon /maa- ja metsätalousministeriö

Poissa: Arja-Leena Kirvesniemi/ maa- ja metsätalousministeriö; Jyri Inha/ valtionvarainministeriö; Raisa Ikonen/ Ruokavirasto; Marja Husu/ Ruokavirasto; Leif Franzell/ Ahvenanmaan maakuntahallitus; Pentti Mäkinen/ Etelä-Savon maakuntaliitto; Mia Simpanen/ Savon Yrittäjät; Ulla Hyvönen/ Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry; Eeva-Liisa Korpela/ WWF-Suomi; Kati White/ Suomen Eläinsuojeluliitto SEY; Leena Anttila/maa- ja metsätalousministeriö

Pysyvät asiantuntijat: Heidi Sanevuori/ EU:n komissio, DG AGRI

Muut asiantuntijat: Meri Kiikkala/ maa- ja metsätalousministeriö; Jyrki Pitkänen/ Kaakkois-Suomen ELY-keskus

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja Minna-Mari Kaila avasi kokouksen ja toivotti osallistujat tervetulleiksi Suomen CAP-suunnitelman 2023–2027 seurantakomitean kokoukseen. CAP-suunnitelman etenemisen osalta toimenpanossa on tehty paljon töitä ja toteutus on edennyt pääosin hyvin. Hanke- ja yritystukien päätöksenteko on nyt käynnissä, mutta kaikkien kehittämishankkeiden toimenpiteiden maksatukset eivät vielä ole käynnistyneet. Ruokavirastossa on oltu täystyöllistettyjä ja viime viikolla päättyneet YT-neuvottelut ovat luonnollisesti lisänneet paineita. Kaikki mahdollinen tuki luonnollisesti annetaan Ruokavirastolle.

CAP-säästöjen osalta ratkaisu saatiin aikaiseksi siten, että EU-rahoitus tuloutuu Suomelle täysimääräisenä, ja toisaalta myös niin, että viljelijätukia ei jouduttu leikkaamaan. CAP-suunnitelman tavoitteista ei myöskään jouduta tinkimään.

Myös ns. ELY-säästöjen valmistelu on käynnissä. Tavoitteena on oikeudenmukainen säästöjen jakautuminen eri hallinnonalojen tehtäviin. ELY-keskuksilta odotetaan TEM:n koordinoiman ohjeistuksen mukaisesti ehdotuksia säästöjen kohdentamisesta vielä ennen juhannusta.

Aluehallintouudistusta koskeva hallituksen esityksen lausuntokierros alkaa kesäkuun puolivälissä ja lausuntoaika tulee olemaan yhdeksän viikkoa. Lupa- ja valvontaviraston valmistelu on pidemmällä, mutta elinvoimakeskustoja koskevat tietyt poliittiset linjaukset ovat vielä kesken.

Seuraava EU:n rahoituskausi kolkuttelee jo oven takana ja lomien jälkeen onkin tarkoitus lähteä pohtimaan valmistelustruktuuria, jolla tulevalle kaudelle valmistaudutaan. Joka tapauksessa politiikan sisällön mahdollinen muuttuminen on valmistelussa keskeisessä roolissa ja siihen valmistautuminen tehdään huolella.

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen ylijohtaja Satu Mäkelä toivotti seurantakomitean jäsenet tervetulleiksi Kaakkois-Suomeen ja kertoi samalla alueen erityispiirteistä ja elinkeinorakenteesta. Kaakkois-Suomi on viime aikoina kärsinyt nykyisestä geopoliittisesta tilanteesta ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista erityisesti metsäteollisuudessa, mutta myös matkailussa. Esimerkiksi Imatran seudulla joka viides työpaikka on hävinnyt viimeisen 10 vuoden aikana. Kaakkois-Suomen alueella toimii suurteollisuutta ja palveluyrityksiä, mutta pieniä ja keskisuuria vientiyrityksiä sen sijaan on paljon vähemmän. Elintarviketeollisuus on Kaakkois-Suomessa perinteisesti vahvaa (mm. makeiset ja leipomot) ja alue tunnetaan hyvin myös varuskunta-alueena.

Tämän hetken ajankohtaisia keskusteluaiheita ovat akkuteollisuuden mahdollisuuksiin ja varautumiseen liittyvät aiheet. Haasteellisena nähdään matkailun kehittäminen etenkin Etelä-Karjalan alueella. Positiivista kehitystäkin on ollut mm. vihreän siirtymän ja energiateknologian investoinneissa, joiden osalta alueen kruununjalokivenä pidetty LUT-yliopisto on vauhdittanut mm. start up-yrityksiä.

2. Kokouksen järjestäytyminen

Puheenjohtaja esitteli edellisen kokouksen jälkeen tehdyt jäsenvaihdot seurantakomiteassa. YM:stä Johanna Helkimon tilalle on tullut Eija Hagelberg ja sihteerinä toimineen Virva Terhon tilalle on tullut Eeva Loikkanen.

Todettiin läsnäolijat. Paikalla oli 26 jäsentä tai varajäsentä, joten kokous oli päätösvaltainen.

3. Esityslistan hyväksyminen kokouksen työjärjestykseksi

Esityslista hyväksyttiin kokouksen työjärjestykseksi.

Sovittiin, että kohtaan 5 lisätään erikseen "Leader-ryhmien valintaperusteiden muutokset (tiedoksi)"

4. Suomen CAP-suunnitelman 2023-2027 2. muutosesitys

Tiina Malm, Mirja Kiviranta ja Riikka Knaapi esittelivät CAP-suunnitelman toisen muutosesityksen. Lukumääräisesti muutoksia on paljon, iso osa on kuitenkin teknisluonteisia eikä vaikuta tuensaajiin. EU:n yksinkertaistamisharjoitus loppukevällä aiheutti myös CAP-suunnitelman muutostarpeita. Liitteenä olleessa esityksessä on kuvattu kaikki muutokset ja niiden perustelut, ja esitys on tarkoitettu lähettää komissiolle virallisesti seurantakomitean kokouksen jälkeen. Esitykset on pääosin käyty komission kanssa jo läpi, mutta esimerkiksi yksinkertaistamisharjoituksesta keskustelut ovat vielä kesken ja mikäli komissiokäsittelyn seurauksena tulee merkittäviä muutoksia, niistä informoidaan seurantakomiteaa vielä kokouksen jälkeen.

Muutosesitykset ovat aihealueittain seuraavat:

*) Seurantakomiteakäsittelyn jälkeen ja komission kanssa käytyjen keskustelujen perusteella tehdyt muutokset korostusvärillä.

Yksinkertaistamismuutokset ((EU) 2024/1468)

- Enintään 10 ha tilojen vapauttaminen ehdollisuuden (ei koske sos. ehd.) valvonnasta ja seuraamuksista
- Muutoksia GAEC 6:ssa, GAEC 7:ssa ja GAEC 8:ssa
- Ekojärjestelmät ~~muutoksista~~ korvaamaan GAEC 8-vaatimuksen poistumista *)
 - o ~~Luonnonhoitonurmet toimenpide kannustaa tuottamattoman alan ilmoittamiseen~~
 - o Monimuotoisuuskasvit-toimenpide kannustaa tuottamattomien maisemapiirteiden ilmoittamiseen

Luku 2 (Tarpeiden arvioinnit ja interventiostrategia) ja luku 3 (Strategian johdonmukaisuus ja täydentävyys)

- Teknisluonteisia muutoksia
 - o 2.1 Art. 120 BeTa11 tarvekuvauksen tarkennus
 - o 2.2 C.23 Kokonaiseläinyksikkömäärän korjaus
 - o 3.1.4 Art. 120 LULUCF- ja taakanjakoasetusten muutokset

Ehdollisuus

- GAEC 8 -poikkeus vuodelle 2024
 - o Perustuu 12.2.2024 hyväksyttyyn poikkeusasetukseen (EU) 2024/587

- GAEC 6 -muutokset *)
 - o Säilytysaika, pysyvät nurmet
 - o Tähän liittyen Ekojärjestelmä 01 (talviaikainen kasvipeite) muutos
- GAEC 7 -muutokset *)
 - o Viljelyn monipuolistaminen, monivuotisesta viljelykierrästä luopuminen
- GAEC 8 *)
 - o Tuottamattoman alan vaatimuksesta luopuminen
 - o Muut GAEC 8 vaatimukset, kuten maisemapiirteet, säilyvät
- Sosiaalisen ehdollisuuden toimeenpanon käynnistäminen 1.1.2025 alkaen

I pilari

- Tuotantoon sidottujen palkkioiden rahoitusjärjestelyt
- Ekojärjestelmä 01 (talviaikainen kasvipeite) muuttaminen liittyy GAEC 6 –muutokseen
- Ekojärjestelmä 04 –torjunta-aineiden käyttö vaikeissa rikkakasvitilanteissa
- Nuoren viljelijän asianmukainen koulutus ja/tai vaadittavat taidot

Sektoritoimet

- Alakohtaiset interventiot, hedelmät ja vihannekset tekninen korjaus
- Mehiläishoitoalan toimenpiteiden tuotosindikaattorien ja yksikkömäärien korjaus

II pilari Manner-Suomi, sisällölliset muutokset

- EHK 18 päivitys
- Ympäristö 05 Suojavyöhykkeen perustamisajan pidentäminen vuoteen 2026 asti
- INV maatalous 02 Maatilojen energiainvestoinnit/tuen vaihteluväli
- Yrityksen perustamistuki nuorille viljelijöille/yrittäjätulovaatimus
- EIP-toimenpiteen päivitys

II pilari Manner-Suomi, teknisluonteiset muutokset

- EHK 01-18 perustason säädösmuutokset
- EHK 12 Muutokset tuotoksiin ja rahoituksen siirtoa EHK 18 –toimenpiteeseen
- Luonnonmukaisen tuotannon sitoumuksen perustason säädösmuutos
- Ympäristö 12 Perustason säädösmuutos
- Valtiontuen arviointia koskevien tietojen täydentäminen tiettyihin maaseudun kehittämisen interventioihin

Ahvenanmaa, teknisluonteiset muutokset (käsitelty Ahvenanmaan seurantakomiteassa 14.5.2024)

- AX EDV 06 Främjande av förhållanden under vilka får och getter hålls – korrigerings av budgetkodens namn
- AX MILJ 07 Naturbetesskötsel – korrigerings av hänvisningar till lagstiftning som ingår i interventionens basnivå
- AX MILJ 08 Riktade skötselåtgärder på naturbeten – korrigerings av hänvisningar till lagstiftning som ingår i interventionens basnivå
- AX Leader – korrigerings av O-indikatorvärde
- Komplettering av informationen om statsstödsgranskning

Luku 7 Hallinto- ja koordinoitijärjestelmä

- IACS-valvonta- ja seuraamusjärjestelmän muutokset
- Ehdollisuuden valvontajärjestelmän kuvauksen päivitys
- Sosiaalisen ehdollisuuden toimeenpanon käynnistäminen 1.1.2025

Seurantakomitean jäseniltä tulevista muutosehdotuksista keskustellaan alkuvuoden 2025 seurantakomiteassa. Osa muutosehdotuksista voi koskea myös tulevaa rahoituskautta. Lisäksi tulevia muutostarpeita syntyy todennäköisesti loppuvuodesta tehtävän CAP-suunnitelman tuloksellisuuskertomuksen perusteella. Muutosesitykset käsitellään alkukesän seurantakomiteassa 2025.

Keskustelu:

- GAEC 7: monivuotinen viljelykierto lohkolla nähtiin parempana kuin monipuolistaminen.
- Esitettiin, että todellinen ja viljelijöitä motivoiva viljelykierto olisi hyvä saada mukaan toimenpiteeksi seuraavaan CAP-suunnitelmaan. MMM:n jakoi saman ajatuksen. Viljelykierto toimisi vapaaehtoisena paremmin kuin kaikille pakollinen viljelykierto.
- GAEC 8:ssa kerääjäkasvit on mainittu yhtenä vaihtoehtona. Tiedusteltiin, onko kyseiselle alalla tulossa myös tuki. MMM:n mukaan velvoitekesannointi poistuu ja jäsenmaan on tarjottava sellainen ekojärjestelmä, joka täyttää samat tavoitteet. Suomessa on olemassa jo luonnonhoitopeltoja koskeva toimenpide, joka ovat sisällöltään identtinen pakollisen viherkesannoinnin kanssa. Monimuotoisuuspeltojen kanssa voi täyttää maisema- ja maisemapiirretavoitetta. Uudenlaisille monimuotoisuuspelloille tai luonnonhoitopelloille ei löydetty tilaa. Kerääjäkasvituki säilyy ympäristökorvauksessa ennallaan, eikä liity varsinaisesti esitettyyn muutokseen. Typensitojakasvit velvoitekesannossa -toimenpide ei mene päällekkäin kerääjäkasvien kanssa.
- Kysyttiin, voiko maisemapiirteitä laittaa pellon keskelle. MMM:n mukaan kaistaleita voi laittaa pellon reunoille, koko pellon voi kylvää maisemakasvilla ja lisäksi riistapello saa olla kylvettynä raidallisena. Erikseen keskelle peltoa ei voi maisemapiirteitä sijoittaa.
- Yksinkertaistaminen nähtiin tervetulleena erityisesti hallinnon näkökulmasta.
- Yrittäjätuloon liittyvä muutos nähtiin myönteisenä.

Päätös: Suomen CAP-suunnitelman 2. muutosesitys hyväksyttiin yksimielisesti. Komissiokäsittelyssä mahdollisesti tulevista merkittävistä muutoksista informoidaan seurantakomiteaa erikseen.

5. Toimenpiteiden valintaperusteiden muutokset ja tiedoksi Leader-ryhmien valintaperusteiden muutokset

Sanna Sihvola esitteli toimenpiteiden valintaperusteiden muutokset EIP-toimenpiteessä. Valintaperusteet käsiteltiin kokonaisuudessaan noin vuosi sitten ja nyt tehtävässä muutoksessa täsmennetään EIP-hankkeiden valintaperusteita siten, että vähimmäispistemäärää nostettaisiin. Vähimmäispistemäärä rahoitettavilla EIP-hankkeilla olisi muutoksen jälkeen 2 pistettä (muilla kehittämishankkeilla 1,5 pistettä). Käytännössä muutos tarkoittaa sitä, että hankkeen olisi saatava vähintään puolet pisteistä, jotta sitä voitaisiin rahoittaa. Tällä jatkettaisiin kauden 2014-2022 käytäntöä, jolloin

rahoitettavien EIP-hankkeiden minimipistemäärä oli vähän korkeampi kuin muilla kehittämishankkeilla. Muutoksen tavoitteena on varmistaa EIP-hankkeiden korkea laatu ja se koskisi sekä valtakunnallisia että alueellisia EIP-hankkeita.

Päätös: Toimenpiteiden valintaperusteiden muutokset EIP-toimenpiteessä hyväksyttiin yksimielisesti.

Sanna Sihvola antoi seurantakomitealle tiedoksi Leader-ryhmien valintaperusteiden muutokset. Yleisasetuksen perusteella Leader-ryhmien tehtävänä on laatia omien paikallisten strategioiden valintaperusteet ja nyt keväällä myös Leader-ryhmät ovat täsmentäneet omia valintaperusteitaan. Täsmennykset sovittiin tehtävän yksinkertaisella menettelyllä toukokuun 2024 loppuun mennessä ja kaikkiaan 14 ryhmää käytti tätä mahdollisuutta. Päivitykset koskivat lähinnä teknisiä muutoksia. Täsmennetyt valintakriteerit tulevat aikanaan löytymään jokaisen Leader-ryhmän verkkosivuilta.

Keskustelu:

- Kysyttiin pakolliseksi lisätyn kriteerin "Hanke on voimassa olevien lakien, asetusten ja linjausten mukainen" tarkoitusta erityisesti "linjausten" osalta. MMM:n mukaan kriteeri tarkoittaa ensisijaisesti Leader-ryhmän oman paikallisen strategian toteuttamista ja siihen liittyviä linjauksia. Samoin linjauksilla voidaan tarkoittaa Leader-ryhmän ja ELY-keskuksen yhteistyöasiakirjaa, jossa on sovittu tietyistä pelisäännöistä. Heli Wallsin täydennyksen mukaan perimmäisenä tarkoituksena on myös se, että muutos mahdollistaa selkeästi hylättävien hakemusten karsimisen pois, jolloin myös hakemusruuhkaa on mahdollista keventää ja siten vähentää työtaakkaa.
- Todettiin kriteeri hyväksi ja tarpeelliseksi lisäykseksi.

6. Katsaus CAP-suunnitelman toimeenpanon tilanteesta

Ruokavirasto:

Hannele Sankari esitteli Ruokaviraston tilannekatsauksen. YT-neuvottelujen tulokset saatiin Ruokaviraston henkilöstön tietoon 3.6.2024. Siitä, miten säästötoimenpiteet toteutetaan ja mihin kaikkien ne vaikuttavat, keskustellaan virastossa päivittäin. Yksityiskohtia ei tässä vaiheessa ole mahdollista vielä antaa.

Maaseudun kehittämistukien toimeenpanon osalta tukihaut ovat käynnistyneet kaikilta osin. Viimeimmät toimeenpanon toteuttamisen muodot käynnistyivät maaliskuussa 2024. Myös maksujen hakeminen ja päätöksenteko ovat käynnissä (pl. hanketukien maksupäätökset ja tuotosperusteisten hankkeiden maksujen hakeminen ja päätöksenteko). Hyrrä-verkkopalvelun toteutuksen pääpaino on siirtymässä viranomaispuolen toimintojen uuden käyttöliittymän toteutukseen. Koulutukset jatkuvat normaalisti ja Pikantti-ohjeistuksia kehitetään myös edelleen. Viestinnässä jatkuu mahdollisimman ennakoiva ote ELY-keskuksille ja Leader-ryhmille. Ruokaviraston taloudellinen tilanne, tietojärjestelmien ylläpidon ja kehittämisen määrärahat sekä henkilöstöresurssit ovat kriittisiä koko maksajaviraston osalta. YT-tilanne vaikuttaa syksyllä myös Hyrrä-verkkopalvelun kehityssisältöihin.

Sankari esitteli myös katsauksen ELY-keskuksista haettavista tukimuodoista (ml. Leader-ryhmät) 4.6.2024 tilanteen mukaisesti (hakemusmäärät, haetut euromäärät, myönteiset tukipäätökset, maksetut tuet yms.).

Viljelijätuissa pinta-alatukien osalta uutena asioina vuonna 2023 tulivat peltolohkojen satelliittiseuranta, paikkaan sidotut valokuvat sekä Vipu-mobiili kuvien ottamista ja niiden toimittamista varten. Uutta on myös se, että tukihaun eri vaiheet jatkuvat niin viljelijällä kuin hallinnossa pitkälle hakuvuotta seuraavaan kevääseen asti. Keväällä 2024 selvityspyyntöjä lähetettiin ehdollisuuden ja ekojärjestelmätuen perusteella. Selvityspyyntöjä lähetettiin kolmena eri ajankohtana. Selvityspyyntöjä lähetettiin yhteensä 46 637 kpl, ja niitä lähti yhteensä 12 366 tilalle. 875 selvityspyyntöä jäi ilman viljelijän reagointia (ei vastausta selvityspyyntöön eikä hakemusmuutosta). Haasteena Ruokavirasto näki viljelijöiden ottamien kuvien oikea-aikaisuuden. Selvityspyyntöjen määrä on myös melko korkea, joten analyysin parantaminen jatkossa nähdään tärkeänä. Tämä edellyttäisi kuitenkin tarkempaa kuvamateriaalia. Ruokavirasto on panostanut myös kevään selvityspyyntöjä koskevaan viestintään ja tämä nähdäänkin keskeisenä asiana selvityspyyntöjä koskeviin tavoitteisiin pääsemiseksi. Tavoitteena on mm. se, että viljelijät saisivat oikeaan aikaan ja ymmärrettävästi tietoa selvityspyyntöistä.

Sektorikohtaisten tukien osalta hedelmä- ja vihannesalan tuottajaorganisaatioille tullaan maksamaan tukea reilut 600 000 euroa. Vuoden 2024 alusta alkaen on ollut käynnissä kolmen tuensaaajan toimintaohjelmat CAP-suunnitelman mukaisesti ja varainhoitovuonna 2025 tuen maksamisen volyymi tulee todennäköisesti saavuttamaan CAP-suunnitelman mukaisen, noin 4,5 miljoonan euron vuosittaisen tason. Tuen hyödyntämisen viipyvä käynnistyminen johtuu vanhan rahoituskauden siirtymäkaudesta sekä tuen maksamisperiaatteesta, jonka mukaan tuki maksetaan jälkikäteen kustannusten perusteella. Mehiläishoitotuessa puolestaan käynnissä on kolme hanketta vuoden loppuun asti. Uusi hankehaku vuosille 2025-2026 aukaistaan todennäköisesti syksyllä ja uudet hankkeet aloittavat alkuvuonna 2025.

Keskustelu:

- Ruokavirastoa koskevien toimintamenojen säästöt huolestuttavat kaikkia. Annettiin kiitosta Ruokavirastolle oman organisaation suoraselkäisestä puolustamisesta.
- Haluttiin pitää mielessä se, että esimerkiksi yritys- ja hanketuissa pystyttäisiin etenemään alkuperäisen suunnitelman mukaan, koska nimenomaan näillä tukimuodoilla on mahdollista saada aikaiseksi toivottua kasvua.
- Neuvon hakemuksia oli yli 40 000 kappaletta. Tiedusteltiin, millaisena tämä nähdään suhteessa ohjelman tavoitteisiin. Lisäksi toivottiin myöhemmin tietoa siitä, miltä aloilta neuvontaa haettiin. MMM:n mukaan tietoa on mahdollista saada vakioraportteina viimeistään esimerkiksi tulosraportointivaiheessa.
- Nähtiin, että satelliittivalvonnassa on vielä paljon kehittämistä ja myös YT-alueilla on tehty töitä asian eteen. Erityisesti satelliittivalvonnan teknisessä kehitystyössä nähtiin runsaasti parannettavaa.

ELY-keskukset

Jyrki Pitkänen/ Kaakkois-Suomen ELY -keskus esitteli katsauksen CAP-suunnitelman toimeenpanon tilanteesta ELY-keskusten näkökulmasta. Tarjolla on hänen mukaansa ollut paljon hyvää koulutusta uusien säädösten ja niiden toimeenpanon opiskeluun, ja erityisesti Ruokavirasto ansaitsee siitä kiitokset. ELY-keskusten ja YT-alueiden yhteistyö on ollut tiivistä viljelijätukien hakuun liittyvissä koulutuksissa ja CAP-viestijöiden mukaantulo on kehittänyt ja tehostanut tiedonkulkua mallikkaasti. Edellä mainittujen lisäksi myös neuvontapalvelu on tukenut viljelijöitä omaksumaan uusia tukiehtoja. Neuvontakorvauksen ottamista ensimmäisenä käyttöön pidettiin hyvänä ratkaisuna.

Satelliittivalvonnan nähtiin toimineen varsin hyvin, ottaen erityisesti huomioon muutoksen suuruus. Aiheellisenä kysymyksenä pidettiin kuitenkin sitä, että keveneekö hallinnollinen taakka uuden valvontamallin myötä. Toistaiseksi taakka ei ole vielä keventynyt, mutta toiveissa totta kai on, että kun laadunvalvonnasta ja maastotöiden lisääntymisestä päästään, myös hallinnon resurssitarve vähenisi. Valvontamäärät vaihtelevat alueittain paljon, jolloin tarvitaan enemmän yhteistyötä resursien käytössä.

Luomusitoumusten ja -alan väheneminen oli vuonna 2023 yllättävän rajua ja näkymä kuluvalle vuodelle on samankaltainen. Kaakkois-Suomi oli kuitenkin Lapin ohella positiivinen poikkeus. Esitenä luomualan kasvamiselle nähtiin mm. se, ettei luomutuotteiden kuluttajakysyntä kasva odotusten mukaisesti, eivätkä kaikki luomuun haluavat tilat myöskään pysty täyttämään myyntikasvi-vaatimusta.

Toisena murheenkryyninä nähtiin ympäristösopimusten maisema- ja monimuotoisuuskohteet. Uudet ehdot maastokatselmuksineen ovat olleet monelle viljelijälle vaikeita asioita. Yllätys on ollut suuri, kun kohde, jota on hoidettu parikymmentä vuotta aikaisemmillä järjestelmillä, ei enää kelpaakaan moma-kohteeksi. Palaute on ollut välillä rankkaa niin katselmoijille itselleen kuin hallinnolle ylipäätään. Sopimusmäärät ovatkin olleet laskusuunnassa, ja CAP-suunnitelman mukainen pinta-alatavoite vaikuttaa erittäin haasteelliselta saavuttaa.

Rakennetukien sekä yritys- ja hanketukien osalta myöntöpäätökset sujuvat pääosin jo hyvin ja myös maksatukset käynnistyvät pikkuhiljaa. Asiakkaat ovat ymmärtäneet hitaan etenemisen varsin hyvin. Investointitukien hakemusmäärissä on suurta alueellista eroa. Pääosin hakemuksia on tullut hyvin (poikkeuksena Kaakkois-Suomi). Itäisessä Suomessa varsinkin kotieläininvestointeja on ollut vähemmän kuin läntisessä Suomessa. Energiainvestoinnit sen sijaan ovat olleet suosittuja. Nuoren viljelijän aloitustuessa yleiskuva on vaisu.

Myös yritystukien hakemusmäärissä suurta alueellista vaihtelua. Esimerkiksi kaakon kulmalla yritystukien hakeminen on ollut perinteisesti vaatimatonta verrattuna läntiseen Suomeen tai Pohjanmaan alueeseen. Yritystukien eriyttäminen ELY-keskusten ja Leader -ryhmien välillä on kohtuullisen onnistunut ratkaisu ja se on selkeyttänyt toimeenpanoa. Leader -rahoitusvälineistä ns. pienet vakioidut tuet ovat kiinnostaneet paljon hakijoita, mutta ne samalla työllistävät sekä ryhmiä että

ELY-keskuksia todella paljon. Hanketukihakemuksia tulee runsaasti ympäri Suomea, mikä on tietysti positiivista. Kiintiön pienuuden vuoksi jopa puolet hakijoista saa kuitenkin kielteisen päätöksen. Myös Leader-ryhmille tulee paljon hakemuksia.

Kaakkois-Suomen alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023-27 on otsikoitu nimellä Kestävää kasvua Kaakkois-Suomen maaseudulta. Kaupungeissa ja kehysalueilla asuu 76 % alueen väestöstä ja maaseutualueilla 24 %. Alueella toimii neljä Leader -ryhmää.

Keskustelu:

- Ympäristösopimusten maisema- ja monimuotoisuuskohteiden osalta haasteena on ongelmien keskittyminen, luomutiloilla on usein myös moma-alaa. Suurimpina häviöinä nähtiin perinnebiotoopit ja luomutilat. Pidettiin tärkeänä, että ainakin kaikkein parhaimmat tilat säilyisivät perinnebiotooppi- ja moma-sopimusten piirissä. Joka tapauksessa moma-asiassa tehdään töitä koko ajan.
- Luomussa myyntikasvivaatimusta ehdotettiin muokattavan markkinoiden heilahteluiden vuoksi. Luomutuen tulisi olla kannustavampi. Tällä hetkellä luomussa on mukana ennätysellisen vähän uusia tiloja.
- Toisaalta nähtiin, että luomussa ainoa järkevä tavoite on seurata kysyntää. Kuluttajaa ei voi pakottaa ostamaan luomua. SLC pitää järjestönä myyntikasvivaatimusta hyvänä ja näki sen vievän kehitystä oikeaan suuntaan.
- MMM:n edustajan mukaan ”kaupungin läheinen maaseutu -keskustelu” on tuttua pitkältä ajalta, ja painetta on aluetypologian uudistamiseen. Toiveissa on, että uudistaminen saataisiin tehtyä ennen seuraavaa ohjelmakautta.
- Yleishyödyllisten ympäristö- ja ilmastoinvestointien osalta YM:n edustaja on mukana uudessa verkoston fokusryhmässä. Asioita olisi mahdollista kenties edistää verkoston kautta.

YTA-alueet

Pertti Iivanainen / Pohjois-Karjalan maaseutupalvelut esitteli tilannekatsauksen YTA-alueiden näkökulmasta. Viljelijäkoulutuksia on toteutettu kattavasti koko maassa ja erityisesti verkkokoulutukset ovat olleet suosittuja. Peltotukien muutosmahdollisuus nähdään liian pitkänä, samoin syysilmoitus annetaan liian myöhään ja myös sille annettu muutosmahdollisuus koetaan liian pitkänä. Pitkittyneiden aikataulujen takia esimerkiksi ympäristökorvauksen tarkisteet ovat jääneet myöhäiseksi ja se puolestaan ruuhkauttaa hallintoa ja viivästyttää ajoittain tukien maksatuksia. Yleisesti ottaen nykyinen tukijärjestelmä koetaan liian monimutkaiseksi niin hallinnossa kuin viljelijöiden tahollakin.

Keskiössä tulisi Iivanaisen mukaan olla kotimaisen ruuan tuottaminen sekä huoltovarmuus ja varautuminen, ja tukijärjestelmän tulisi tukea näitä tavoitteita. Nuoria jatkajia tarvittaisiin, mutta nuorten viljelijöiden tuessa ehdot ovat vaativat ja monimutkaiset. Vipumobiiliin peräkkäisiin selvityspyyntöihin samalta lohkolta pyydetään peräkkäisiä kuvia, ja tässä ehdotettiin käytettäväksi yhden otoksen tulkintaa. YTA-alueet kantavat huolta myös Ruokaviraston resursseista, erityisesti tukisovelluksen ylläpidossa.

Keskustelu:

- Todettiin, että Ruokaviraston resurssivaje näkyy selvästi myös kuntien suuntaan.

Leader-ryhmät:

Heli Walls esitteli Leader-ryhmien ajankohtaiset asiat. Leader-ryhmien tukien kysyntä on jatkanut kasvuaan, määrät ovat jopa kuusinkertaistuneet. Hyvää on ollut myös se, että CAP-suunnitelman toteuttamista päästiin jatkamaan ilman rahoitusleikkauksia. Haasteena on ollut kuitenkin myöntöjen tukikäsittelyn ruuhkautuminen. Leader-rahoituksen suuren tukimuotomäärän takia neuvonta vie myös enemmän aikaa. Lisäksi huolta aiheuttaa Leader-ryhmien hallitusten jäsenten jaksaminen ja motivaatio.

Kehitettävänä asioina Walls näki tarkistuslistojen sujuvoittamisen. Muun muassa vakioitujen kerta- ja korvausten myöntöpäätösten sujuvuudessa on selkeitä eroja eri ELY-alueilla. Lisäksi Hyrrässä käytettävä maaseutu-kaupunkiluokitusaineiston ei nähdä soveltuvan parhaalla mahdollisella tavalla tukihaun kartastoksi. Hyrrä-järjestelmän kehittämiseen on annettu paljon rakentavaa palautetta, mutta resurssien riittävyys askarruttaa. Ruokaviraston lomautukset ja irtisanomiset sekä kehysriihen päätökset valtionhallinnon säästöistä pohdituttavat koko Leader-kenttää.

Kiitosta Walls jakoi koko virkakunnalle maaseudun kehittämisen resurssien turvaamisesta, järjestetyistä videokoulutuksista, Ruokavirasto – MMM Leader -yhteistyöstä sekä ELY-Leader -yhteistyön webinaareista.

Maaseutuparlamentti kokoontuu tänä vuonna Nurmeksessa 25.-28.9.2024.

Keskustelu:

- Syyt kasvaneisiin hakemusmääriin kiinnostivat. Määrät ovat Wallsin mukaan kasvaneet muun muassa eriyttämisen (ELY-keskukset / Leader-ryhmät), uusien yritysalkujen löytämisen, hyvien tukien muotojen sekä onnistuneen viestinnän ansiosta.
- Hakemusten iso määrä nähtiin hyvänä uutisena ja positiivisena ongelmana. Kasvaneet määrät kertovat potentiaalista, joka kentältä löytyy. Pienet yritykset ja alkupään aktiviteetit nähtiin hyvänä merkinä. Wallsin mukaan kehittämisintoa löytyy jatkossakin valtavasti erityisesti yritystuissa, ja muutamia ajatuksia tulevasta on jo olemassa.
- Tehtyjä ratkaisuja nykyiselle CAP-kaudelle analysoidaan vielä tarkemmin. Esimerkiksi tukimuotojen toimivuutta ei ole mahdollista selvittää kunnolla lyhyen tarkastelujakson puitteissa eikä muutoksia voida tehdä lyhytnäköisesti. Joka tapauksessa yhteistyö tulee olemaan jatkossakin keskeisessä roolissa eteenpäin pääsemiseksi.
- Todettiin, että Leaderissa hallitus päättää hankkeista, ja tämä ei saa vaarantua jatkossa.
- Nähtiin, että Leader tulee ohjelmakausi kerrallaan yhä tunnetummaksi. Viestintää pidettiin oleellisena tukimuodon kehittämisessä.
- Kokeilutuessa kyse ei ole ns. tuplamaksuista, asiaan on saatu varmistus komissiolta. Myös kokeiluhankkeiden sisältö kiinnosti. Wallsin mukaan maatalouden kokeilutuessa on haettu tukea esimerkiksi uusien lajikkeiden löytämiseksi ja viiniköynnösten tunneliviljelyyn.

- Nuorisoleaderistä tulleet signaalit ja mahdolliset kehityskulut kiinnostivat. Wallsin mukaan asiaa selvitetään paremmin, maaseutuverkosto on joka tapauksessa mukana asian koordinaatiossa.
- Komissio on valmistanut todentamisviranomaisille ohjeen hallinto- ja valvontajärjestelmän vakavasta puutteesta, joka tarkoittaa jatkossa muun muassa rahoitusoikaisujen mahdollisuutta jäsenmaalle ja nollatoleranssia petoksille. Tämä tarkoittaa kaikkien petosepäilyjen saattamista jatkotutkintaan ao. tutkintaviranomaisille.

Ahvenanmaa:

Ajankohtaiskatsaus CAP-suunnitelman toimeenpanosta Ahvenanmaalla todettiin löytyvän seurantakomitean omasta työtilasta.

7. Maaseutuverkoston toiminnan tilannekatsaus

Taina Vesanto esitteli maaseutuverkoston tilannekatsauksen. Alkuvuoden tapahtumia on ollut runsaasti ja kevään aikana on perustettu fokusryhmät erikseen ilmasto- ja ympäristöteemalle sekä ruotsinkieliselle toiminnalle. Tuottajaorganisaatiot ovat olleet myös esillä verkoston tilaisuuksissa.

Young LEADERS Forum kokoontuu parhaillaan Vierumäellä ja tapahtumaan osallistuu noin 200 osallistujaa 32 maasta. Lähiruokapäivää puolestaan vietetään Etelä-Pohjanmaalla syyskuun alussa ja lisäksi maaseutuparlamentti on verkoston toiminnassa iso tapahtuma syyskuun lopussa. Innovaatiotori on saanut paljon kiitosta ja sen osallistumista maatalouskonemessuilla jatketaan, kuten myös Maatalouden ympäristötiedon vaihtopäiviä Turussa. Myös verkostoaamuja jatketaan.

Agricultural & Rural Inspiration Awards -kisaan osallistutaan tänäkin vuonna. Suomi lähettää kahdeksan hanke-ehdotusta kisaan. Ehdotuksista kolme on Leader-hankkeita. Hienoa on, että kentältä löytyy runsaasti hyviä hankkeita.

Meri Kiikkala esitteli EU:n maatalous- ja maaseutuviestinnän ajankohtaiset asiat. Viestintäsuunnitelman 2024 tavoitteiden työstönä toteutetaan omat kampanjansa erilaisilla viestinnällisillä kärjillä ilmasto- ja ympäristöteeman alla. Toisena työnä panostetaan hankkeiden vaikuttavuuteen. Leaderissä toteutettiin Paikallinen EU-päättäjä lähelläsi -somekampanja Eurooppa-päivänä ja eurovaalien aikaan ja kesän aikana toteutetaan EU:n maaseuturahoituksella portailla kuntoporraskisa. Syksyllä puolestaan on suunnitteilla yrittäjyyskampanja ELY-vaikuttavuuden alla. Muita tavoitteita ovat alueellisen viestintäyhteistyön lisääminen sekä selkeän kielen tavoitteen mukaiset toimenpiteet. Viljelijätukien viestinnässä ajankohtaisina kampanjoina oli keväällä Älä koske peltoosi liian aikaisin ja Saivatko Amski ja Anna tentit läpi? -kampanjat.

Valmistuneen tunnettuustutkimuksen perusteella tietoisuus EU:n maatalous- ja maaseuturahoituksesta on noin 61 prosenttia koko väestöstä. Vastaajia kyselyyn oli lähes 3 000. Koko väestön joukossa yleisimpinä tiedettyinä rahoituksen / tuen kohtina olivat maatalouden alkutuotanto, luomu sekä eläinten hyvinvointi. Leader-ryhmien toiminnan tunteminen oli kohtalaisen matalaa.

Kesän tapahtumissa EU:n maaseuturahoitus näkyy muun muassa Vuokatin Huippu-urheiluviikolla 25.-28.6., Suomi Areenalla Porissa 28.6. ja Farmarissa Seinäjoella 4.-6.7. Maaseutuparlamenttiin

on ilmoittautuminen jo avautunut. Lisäksi ruotsinkielisiin viestintäasioihin on panostettu tekemällä yhteistyötä muun muassa ahvenanmaalaisen kokin kanssa.

8. Muiden rahastojen tilannekatsaus

Harri Ahlgren kertoi Euroopan alue- ja rakennepolitiikkarahastojen ohjelman tilanteesta. Alue- ja rakennepolitiikan ohjelman 2021-2027 varoista on 28.5.2024 mennessä maksettu 4,0 %. Yhteensä on rahoitettu 3 969 hanketta. EAKR-hankkeita on selvästi eniten, noin 2 200 kappaletta. EURA 2021:n osalta maksatustoiminnot on saatu toukokuussa käyttöön viimeistenkin hanketyyppien osalta, suurimpana ongelmana on tällä hetkellä ryhmähankkeiden muutospäätökset, jotka saadaan käyttöön vasta loka-marraskuussa.

Ilmastotoimenpiteiden osuus EAKR-hankkeista on kasvanut pitkään ja maaliskuun 2024 lopussa niiden osuus oli jo lähes 28 %. Älykästä erikoistumista tukevien hankkeiden pääteemoina Ahlgren nosti esiin mm. vähähiilisuuden, materiaalitehokkuuden ja kiertotalouden, digitalisaation ja uudet teknologiat sekä uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden.

Osaavan ja uudistuvan Suomi 2021-2027 –ohjelman seurantakomitean kokous pidettiin Vaasassa 5.-6.6.2024.

Timo Halonen kertoi Euroopan meri- kalatalous- ja vesiviljelyohjelman etenemisestä. Edellisen kauden rahat on kaikki saatu nyt kotiutettua, ja rahoituskauden 2021-2027 EMKVR-ohjelman varoista on sidottu yhteensä 31 milj. euroa (32 %). Rahoitettuja hankkeita on yhteensä 523 kpl (03/24).

Kansallinen lainsäädäntö on tällä hetkellä kokonaisuudessaan voimassa, mukaan lukien EMKVR-lain muutos. Määräaikaiset hakumenettelyt kehittämishankkeissa, hyljekorvauksissa ja kalasatamien kehittämisessä ovat parhaillaan käynnissä ja jatkuvassa haussa puolestaan ovat investointitoimet, meripolitiikka sekä yritysten kehittämishankkeet.

Uusina rahoitustuotteina Halonen otti esiin ns. setelimallien käyttöönoton (alustava suunnitelma). Tarjolla tulee olemaan innovaatioaseteli, aloittavan kalastajan setelimallit sekä kunnostusaseteli. Suomen EMKVR-ohjelmassa kalatalouden monivuotiset, yksityisen ja julkisen sektorin kumppanuuteen perustuvat innovaatio-ohjelmat on tunnistettu ns. strategisesti tärkeiksi toimiksi.

9. Seurantakomitean jäsenten esittämät aiheet asialistalle

Ei esitettyjä aiheita.

10. Muut ajankohtaiset asiat

Muita asioita ei ollut.

11. Seuraava kokous

Seuraava kokous pidetään Helsingissä 6.2.2025.

12. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja esitti lämpimät kiitokset virkatyöt jättävälle Tiina Malmille sekä työt jo jättäneille Juha Paloselle ja Raisa Ikoselle, jotka kaikki ovat olleet muiden keskeisten rooliensa lisäksi kantavia voimia myös nykyisen CAP-suunnitelman valmistelussa.

Puheenjohtaja päätti kokouksen.

Helsingissä 23.8.2024

Seurantakomitean puheenjohtaja,
osastopäällikkö

Minna-Mari Kaila

Seurantakomitean sihteeri,
erityisasiantuntija

Mika Survon

